

Bir gün Xeyir və Şər adlı iki cavan öz şəhərlərindən çıxıb başqa bir şəhərə yollandılar. Yol üçün tədarük görmüş, azuqə götürmüşdülər. Bir neçə gün yol getdikdən sonra Xeyir azuqəsini aqib ortaya qoyur. Şər isə öz azuqəsini saxlayırdı. Bir xeyli gedəndən sonra, elə bir çölə çatdılar ki, bürkü təndir alovu kimi üzü qarsırdı. Şər bu uzun çöldən xəbərdar idi. Ona görə də meşkində¹ su saxlamışdı. Xeyir isə bundan xəbərsizdi. Güman edirdi ki, bütün yol boyu su olacaq.

Onlar susuz çöldə yeddi gün yol getdilər. Xeyirin suyu qurtarmışdı. Susuzluqdan yanırdı. Şər isə saxladığı sudan xəlvətcə içirdi. Xeyir susuz olsa da, ona yalvarıb su istəyə bilmədi; baxa-baxa qaldı. Axırda susuzluqdan ciyəri yandı. Bir azdan sonra lap

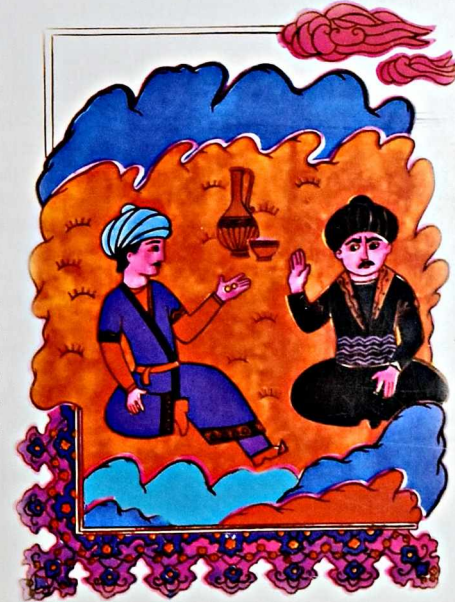
əldən düşdü. Yanında od kimi qızaran ləli var idi. Ancaq nə edəsən, belə yerdə ləli su əvəzinə içmək olmaz ki! Yazıq Xeyir ləlləri çıxarıb Şərin qabağına qoydu:

– Susuzluqdan yandım, — dedi, — əlac elə. Bir içim su ver; ya yoldaşlıq naminə, ya da neçəyə deyirsən, sat.

Şər adına münasib danışdı:

– Mən daşürəkli adamam, məndən mərhəmət umma. Mən çoxlarına tələ qurmuşam, çox divlər aldatmışam, sənin kələyinəmi uyacağam? Sən bu dar gündə ləlləri mənə verib susuzluğunu söndürmək istəyirsən. Şəhərə qayıdanda tutub geri alacaqsan. Mən belə gövhərə su vermərəm. Elə bir gövhər istəyirəm ki, geri ala bilməyəsən.

¹Meşk – Dəridən hazırlanmış su qabı

Xeyir soruşdu:
 – Hansı gövhərdir o?
 De, bu saat verim!
 Şər dedi:
 – Mən sənin gözlərini istəyirəm. Onları geri almaq mümkün olmaz. Gözlərini ver, su iç! Yoxsa bir damcı da vermərəm!

Xeyir dedi:
 – İnsafsız olma, bir içim su üçün gözlərimi istəyirsən? Gözümü çıxarmaqla əlinə nə gələcək? Tamahın güc gətirirsə, baha sat, qızıl-gümüş istə, ləli də al, başqa nəyim var hamısını al, mənə su ver! Dilimdən kağız verərəm, and içərəm ki, dünyada nə maldövlətim varsa hamısı sənin olsun! Ancaq gözümə dəymə. Bir içim su üçün rəhm-sizlik eləmə!

Şər dediyindən dönmədi:

– Bu sözlər əbəsdir! Susuzluqdan sən bu saat bütün var-yoxundan əl çəkirsən. Ancaq dardan qurtaranda

hamısını danacaqsan. Mən gövhər-zad istəmirəm. Verirsən gözlərini ver, vermirsən sudan tamahım çək!

Xeyir Şərin inadına mat qaldı. Əlacsızlığından ağladı. Gördü ki, susuzluq onu həlak edəcəkdir. Çarəsiz qalib razı oldu!

– Buyur, – dedi, – bıçaq gətir, gözüümü çıxar, mənə su ver içim!

Xeyir elə güman edirdi ki, təklifinə razı olsa, Şəp rəhmə gələr. Şərsə onun halına yanmadı. Bıçaqla yoldaşının gözlərini çıxartdı; ancaq su vermədi. Şeylərini də yığışdırıb qaçdı. Kor olmuş və soyulmuş Xeyir peşman və əlacsız, qanına bulaşmış halda torpaqlar üzərində qaldı.

* * *

Mal-qara, qoyun-quzu sahibi olan çox varlı bir kürd var idi. Qohum-əqrəbasından da yeddi-səkkiz kasıb ailəni özü ilə götürmüşdü. Onları dolandırırdı. Varlı kürd köçəri həyat sürürdü. Otluq, çəmənlik yerlərdə mənzil salıb sürünü bir yerdə otadır, sonra

başqa yerə köçürdü. Kürdün qara gözlü, hindu xallı gözəl bir qızı var idi. Min cür naz-nemət və ərköyünlüklə böyümüş, sərvəbölü bir gözəl idi.

Qız bulaq suyu arzuladı. Yoldan bir az kənarında soyuq bulaq vardı. Bulağın suyu dərində deyil, üzdə idi. Qız kuzəsini doldurub evlərinə tərəf yollandı. Yolda uzaqdan bir nalə eşitdi. Ayaq saxlayıb qulaq asdı. Kimsə inildəyirdi. Qız səs gələn tərəfə getdi, qanına bulaşmış bir cavan gördü. Yazıq-yazıq inildəyib «su» deyirdi. Qızın ürəyi yandı. Cavana yaxınlaşıb soruşdu:

– Ey cavan, sən kimsən? Nədən bu hala düşmüşsən?

Xeyir dedi:

– Ey səs sahibi, mələkmi, pərimisən? Mən bədbəxtəm, başımın macərəsi uzundur. Susuzluqdan ölürəm, mənə bir içim su!

Qız Xeyirə su verdi. Yazıq doyunca içdi. Ürəyinə qüvvət, dizinə taqət gəldi, dirçəlib oturdu. Qız bunu görüb sevindi. Onun çıxarılmış gözlərinə baxdı. Göz çıxmışdısa da, ağı-qarası salamat idi. Odu ki, onları öz yerlərinə qoyub bağladı. Cavanın qolundan tutub ayağa qaldırdı. Əlindən tutub düşərgələrinə apardı. Onu qulluqçulardan birinə tapşırırdı:

– Ehtiyatlı ol, incitmə! Yavaş-yavaş bizim qapıya apar!

Qız özü isə tez anasının yanına qaçdı, gördüyünü ona söylədi.

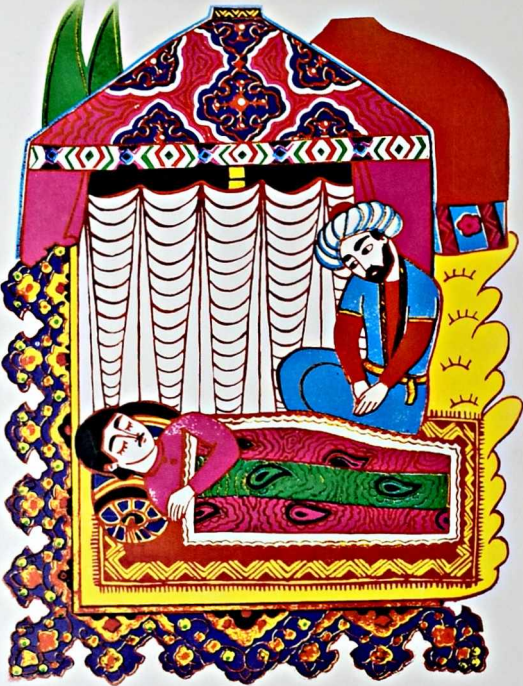
Anası dedi:

– Nə üçün bura gətirmədin? Gətirəydin, yazığa bir çarə edəydik.

Qız dedi:

– Ana, gətirmişəm, yaxınlaşanda qulluqçuya tapşırırdım, bu saat gəlib çıxar...

Qulluqçu cavanı gətirdi. Yer düzəldib onu rahatladılar. Sonra süfrəyə xörək gətirdilər. Xəstə bir az yedi, başını yerə qoyub zarıdı.

Axşam qızın atası çöldən qayıtdı. Şam eləmək həvəsi ilə evə girəndə, yataqda huşsuz uzanmış xəstəni görüb soruşdu:

– Bu kimdir? Hardan gəlmişdir?

Onun yoldan tapıldığını və gözünün çıxarıldığını dedilər. Kürd xəstəni görüb dedi:

– O hündür ağacdən bir neçə yarpaq yığmaq və döyüb suyunu xəstənin gözünə tökmək lazımdır. O, yaranın hərarətini alar, xəstənin gözünü sağaldar.

Kürd sonra ağacın yerini göstərib dedi:

– Bulağın yanında, ətirli bir ağacdır. Kökə yaxın yerindən aralı iki balaca budaq çıxmışdır. Budaqlardan birinin yarpağı huri paltar kimi yumşaqdır, sənən gözə nur verir. O biri budağın yarpağı abihəyat kimidir. Baş ağrısının dərmanıdır.

Qız atasının sözlərini eşidib sevindi.

– Atacan, yazıqdır, buna əlac edək!

Kürd qızının xahişini yerə salmadı.

Gedib həmin yarpaqdan gətirdi. Qız yarpağı döyüb suyunu sıxdı. Kürd dərmanı xəstənin gözünə tökdü. Xəstə bir saat yatağında oturub dərmanın təsirini gözlədi. Yena başını qoyub yatdı.

Beş gün xəstənin gözünə dərman qoyub bağladılar. Sonuncu gün yaranı açdılar. Gözü tamam-kamal sağalıb anadangəlmə olmuşdu.

Səryboylu cavanın gözlərinin açılması kürd qızını hamıdan çox sevindirdi. Qızın ona məhəbbəti günü-gündən artırdı. Qızın sevgisi Xeyirin də ürəyində yer eləmişdi.

Xeyir hər səhər tezdən qalxıb kürd ilə işə gedərdi. Dəvə otarar, qoyunu canavar-dan qoruyar, qoyun-quzuya qarovul çəkərdi.

Köçəri kürd Xeyirin fərasətini, işə can yandırdığını görüb onu əzizlədi. Etibar edib bütün var-yoxunu ona tapşırırdı. Xeyir evə, ailəyə tamam məhərrəm olandan sonra sirtirini açmağa başladı.

Onun başına gələn macəranı, gözünün kim tərəfindən, nə üçün çıxarıldığını soruşdular. Xeyir Şərin işlərini bir-bir açıb dedi. Onunla yoldaş olduğunu, susuzluğa

düşdüyünü, bir içim suya ləl verdiyini danışdı. Şərin vəfasız olduğunu, suyu göz bahasına satdığını və nəhayət, gözünü çıxartdığını, su verməyib qaçdığını başdan-ayağa söylədi.

Xeyiri yaxşı tanıyandan sonra kürd və ailəsi ona daha da məhərrəm oldu. Ona doğma adam kimi baxdı. Xeyirə kürd qızı özü qulluq edirdi. Onun eşqi ilə yaşayır, bir gün onu görməyəndə ürəyi partlayırdı. Xeyir də ona könlünü vermişdi. Canını belə ondan əsirgəməzdi. O, qızın atasına sədaqətlə qulluq edirdi. Bilirdi ki, onu sağaldan, yenidən həyata, işıqlı dünyaya qaytaran qız olmuşdur. Lakin Xeyir güman edirdi ki, elə varlı kişinin qızı mənim kimi yoxsulun birinə könül verməz!

Buna görə də Xeyir istəyirdi ki, bu evdən uzaqlaşsın, başqa bir yerə səfər eləsin; bəlkə, beləliklə kürd qızının məhəbbətini unuda!

Bir gün kürdün hüzuruna gəlib dedi:

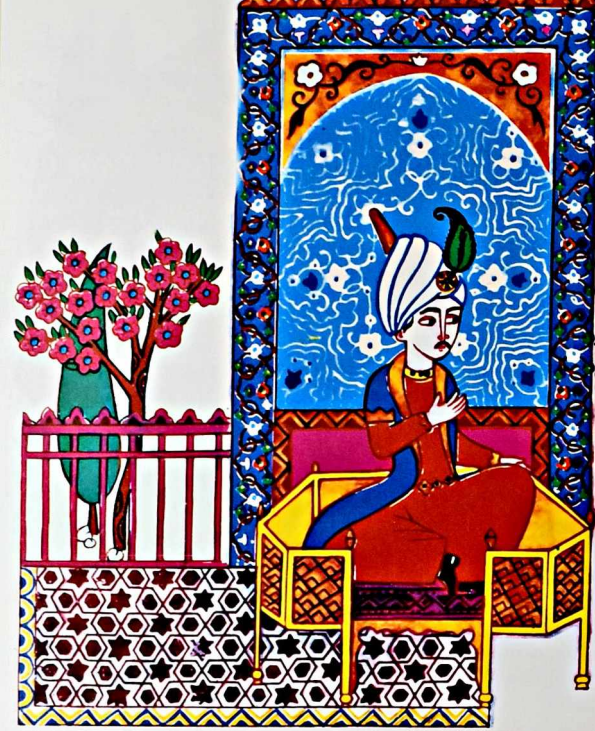
– Ey qərrib qolundan tutan, sən mənim gözümü sağaldın! Bütün həyatım boyu sənə borcluyam. Boynumda böyük haqqın var. Daha bəsdir, utanıram. Sizə artıq zəhmət vermək istəmirəm. Sizdən ayrılmaq mənim üçün çətin olsa da, nə edim?! Uzun zəhmətdən vətəndən çıxmışam. Elimdən, günümdən xəbərsizəm. İstəyirəm, səhər tezdən vətənimə yola düşəm. Doğrudur, ayrılıram, ancaq ömrüm boyu sizi unutmayacağam! Sizin məhəbbətinizi ürəyimdən çıxarmayacağam. Sizdən də son xahişim budur ki, məni unutmayasınız!

Xeyir bu sözləri deyəndə, kürdün ürəyi yumşaldı. Qız atasına baxıb hönkürtü ilə ağladı. Kürd ailəsinə böyük kədər üz vermiş kimi, hamı kövrəldi.

Başlarını aşağı salıb yerlərində dondular. Heç kim danışmırdı. Xeyirxah kürd Xeyiri təkləkdə yanına çağırıb dedi:

– Ey qoçaq və məhərrəm cavan! Sən bu yeri özünə vətən, bizi də özünə el-gün bil! Öz şəhərinə getsən, başqa bir yoldaşından daha bir zərbə də yeyəcəksən. Gəl, burada

qal. Yaxşı-yaman, az-
çox nəyim varsa,
hamısı sənin əlində,
ixtiyarında qalsın. Mə-
nim qızından əziz hec
kəsim yoxdur. Gözəl,
mehraban, zəhmət se-
vən qızıdır. Ürəyinə
yatsa, qızımızı sənə
verərəm. Səni canımız-
dan əziz saxlarıq. Mən
də sizin mehraban hə-
yatınızı görüb sevinər,
sayınızda qalan öm-
rümü başa vuraram.

Xeyir kürddən bu
atalıq nəsihətini eşidən-
dən sonra ona təşəkkür
elədi, şad xəbərdən se-
vindiyə və gecəni arxayın
yatdı.

Kürd səhər tezdən
yuxudan oyandı. Toy
tədərükünü gördü.
Bütün ömrünün sevinci
olan qızını Xeyirə əvə
verdi.

Axırda, o yerdən köçüb başqa bir yerə getməli oldular; Xeyir, gözüne şəfa verən
səndəl ağacının hər iki budağından çoxlu yarpaq yığıb bir çuvala doldurdu. Budağ-
lardan birinin yarpağı baş ağrısının, o birinin yarpağı isə göz ağrısının dərmanı idi.

Xeyir bu yarpaqların hikmətini hec kəsə danışmadı.

Kürd ailəsinin köçü gəlib şəhərə çatdı. Həmin şəhərdə şahın qızı baş ağrısına
tutulmuşdu. Qızın dərvinə əlac tapılmadığından hamı məyus olmuşdu. Nə qədər
adlı-sanlı həkim çağırılmışdı, amma heç biri qıza bir əlac edə bilməmişdi.

Padşah qabaqcadan şərt kəsmişdi ki, kim qızını sağaltsa, qızı ona verib özümə
küərəkən edəcəyəm. Qızımın üzünü görüb, müalicəsini bacarmayanların isə boynunu
vurduracağam...

Şahın vədini eşidənlər qızın eşqilə şahın yanına gəlirdilər. Xəstənin müalicəsində
acıq qalanlar başlarından keçirdilər.

Xeyir şəhər əhlindən bu xəbəri eşitdi. Bildi ki, o xəstənin əlacı səndəl ağacının
yarpağıdır.

Şaha xəbər göndərdi ki, şahın qızını mən sağaldaram. Lakin Xeyir şahın şərtlərinə

razi olmayıb özü şərt qoydu:

– Heç bir şeydə təmənnam yoxdur.
Şahdan heç nə istəmirəm. Ancaq şah şad-
lıq günündə məni unutmasın!

Şah Xeyirin sözündən xəbər tutub onu
hüzuruna gətirdi. Xeyir baş əyib şahın
otağına girdi. Şah soruşdu:

– Ey uğurlu cavan, adın nədir?

– Şah sağ olsun, mənim adım Xeyir-
dir.

– Adı kimi iş görən cavan, müalicənin
də axırı xeyir olsun!

Şah Xeyiri adamlarından birinə tapşı-
rıb qızın yanına göndərdi.

Xeyir günəş kimi gözəl bir qız gördü.
Xəstəlik qızın sərv boyunu əymiş, bənizini
soldurmuşdu.

Xeyir cibində səndəl ağacının yarpa-
ğında saxlamışdı. Yarpağı suya salıb
şərbət hazırladı. Sərin və şirin şərbəti xəstə
çox iştaha ilə içdi. Şahzadə şərbəti içən ki-
mi yuxu onu apardı.

Qız üç gündən sonra ayıldı. Yedi, içdi,
ayağa qalxdı. Qızının sağalması padşahı
hədsiz sevindirdi, padşah Xeyirə çoxlu
xələt verdi. Vəsiyyət etdi ki, o öləndən
sonra Xeyiri ölkəyə padşah seçsinlər.

Çox cəkmədi, ölkənin padşahı öldü.
Şahlıq Xeyirə çatdı.

Bir gün Xeyir bağa gedirdi. Yolda
köhnə yoldaşını – Şəri gördü. Onun bəd
əməlləri, mərdimazarlığı yadına düşdü.
Yanıdakılara tapşırırdı ki, boş vaxtımda bu
adamı mənim yanıma gətirin.

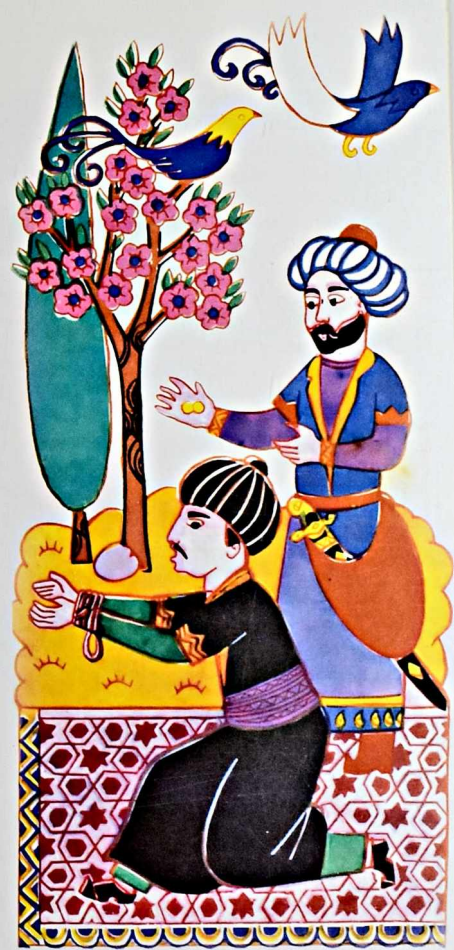
Xeyir bağda məclis qurmuşdu. Kürd
də əli qılınclıların dəstəsində şahın
qabağında dayanmışdı. Şəri gətirdilər. O,
Xeyiri tanımadı. Şadlıqla irəli çıxıb torpağı öpdü, şahın hüzurunda dayandı.

Xeyir onu görüb dedi:

– Ey başı bədəninə ağırlıq eləyən kişi, adını de!

Şər dedi:

– Mənə səyyah Mübaşir deyirlər. Əlimdən hər iş gələr.

Xeyir dedi:

- Düzünü de, yalandan əl çək! Utan, bir həyan olsun!
- Adım belədir ki, var! İstəyirsən öldür, istəyirsən burax!

Xeyir daha da qəzəbləndi:

– Alçaq! Sənin qanun halaldır! Adın Şər olduğu kimi özün də başdan-ayağa şərsən! Özün adından da pişsən. Sən həmin adamsan ki, bir içim sudan ötrü susuza min əzab verdin, onun gözünü tökdün. Axırda da ona su vermədin, var-yoxunu əlindən aldın. Kəmərinə də, gövhərini də apardın, ciyərini yandırdın. Bil və tanı, həmin adam mənəm! Sən insanların bədxahısan, hamıya fəlakət arzulayırsan. Xasiyyətinə görə də sənənlə rəftar etmək lazımdır. Canını mənim əlimdən qurtara bilməyəcəksən!

Şər bu sözləri eşitək Xeyirin üzünə diqqətlə baxıb onu tanıdı. Xeyirin ayağına düşüb yalvarmağa başladı:

– Amandır, məni bağışla! Nə bəd əməlim varsa, özümə eləmişəm. Əzəldən mənim bəxtim belə imiş! Mənim adım Şər, işim də adım kimi şər olmuşdur. Sən isə adın kimi xeyirlisən. Adına-şanına görə mənimlə rəftar et. Mən pisəm, sən yaxşısan. Mən pislik etmişəm, sən yaxşılıq et, günahımdan keç. Pislik sənin adına yaraşmaz.

Xeyir bu sözü eşidib Şəri buraxdı. Şər ölümdən qurtulduğunu görüb şadlığından ildırım kimi getdi.

Kürd isə ondan əl çəkmədi. Dalınca yüyürüb qılınc ilə onun boynunu vurdu:

– Xeyir xeyirxahdırsa, sən Şərsən. Şər də şər işə rast gəlməlidir!

Kürd Şərin ciblərini, üst-başını axtardı. Kəmərinin altından iki gövhər tapdı, gətirib onları Xeyirə verdi.

Xeyir gövhəri öpüb kürdə bağışladı. Gövhəri gövhər ilə şad elədi, əli ilə gözlərini göstərib dedi:

– Mən sənin sayəndə bu gövhərlərə çatmışam. Bu gövhərləri sənə verirəm, çünki sən mənim gözlərimə işıq vermişən.

Rəssamı:

Nazim Məmmədov

Çapa imzalanıb: 15.01.2019.

Formatı 60x84 1/8.

Həcmi: 1 ç.v.

Tirajı: 500 nüsxə